

stvom informacija i ponuđenim interpretacijama postaje tako nezaobilazna literatura za sve istraživače agrarnih odnosa u socijalističkoj Jugoslaviji. Istodobno ona je i značajan doprinos historiografiji o prvim godinama socijalističke izgradnje u Jugoslaviji.

Marijan Maticka

AUGUST ERNST, GESCHICHTE DES BURGENLANDES. Wien 1987, 352.

Najpoznatiji austrijski izdavač povijesne i društveno-političke literature *Verlag für Geschichte und Politik* iz Beča nastavlja svoju zapaženu seriju povijesti austrijskih saveznih pokrajina što ju je utemeljio i vodi Johann Rainer. Nakon knjiga o Gornjoj, Donjoj Austriji i Voralbergu u ljeto 1987. izašla je i *Povijest Gradišća* što ju je napisao dr. August Ernst, pravi dvorski savjetnik i predstojnik Zemaljskog arhiva i Zemaljske biblioteke Gradišća u Željeznom (Eisenstadt).

Njegova knjiga je kronološki i tematski podijeljena u osam poglavlja. U prvih pet je povijesni pregled koji počinje od prethistorije i završava obnovom zemlje Gradišća nakon 1945. i kraćim političkim razvojem nakon toga, a zatim slijede poglavlja o stanovništvu, gospodarskom, duhovnom i kulturnom životu. Na kraju je izbor iz literature o Gradišću, kazalo osobnih i zemljopisnih naziva te kraće kronološke tablice. Na početku je autorski predgovor u kojem se ističe da je Gradišće najmlađa austrijska savezna pokrajina koja se razvila tek u ovom stoljeću, a nastala je na heterogenom i pograničnom području, pa je sve to otežalo nastajanje ove knjige koja predstavlja pionirski pothvat.

Iako postoji prilično obilna austrijska, mađarska, pa donekle i hrvatska literatura o Gradišću, treba istaknuti da je dr. Ernst prvi smogao hrabrosti da dá cjelovit pregled prošlosti ovog etnički, geopolitički pa i historijski raznolikog zemljišta koje se nalazi na stjecištu njemačkog, mađarskog i slavenskog svijeta, na rubu panonskog i alpskog prostora gdje su se stoljećima smjenjivali Iliri, Rimljani, Avari, Franci, Bavarci, Slaveni, Mađari, Nijemci, Hrvati i Židovi.

Istaknuli smo te historijske činjenice da upozorimo na teškoće autora koji je pokušao dati naknadnu, osmišljenu sintezu onog što je u prošlosti, prije postanka zemlje Gradišća bilo itekako raznoliko. U ranom srednjovjekovlju tu je dominirao slavenski etnički supstrat koji se pomalo topi pod mađarskim i njemačkim prodorima, ali se u 16. st. prilike nešto popravljaju u korist slavenskog življa kad na imanja mađarskih magnata, tada gospodara istočnih mađarskih županija dolaze brojne hrvatske skupine.

Shvatljivo je što nas u ovoj knjizi ponajprije zanima povijest Hrvata koja počinje u IV. poglavlju koje autor naziva *Novim dobom* i odlomkom *Rodovi magnata* gdje su pored Habsburgovaca obrađeni Nádasdy, Esterházy, Erdödy i Batthyány (str. 133—146) od kojih su dva posljednja roda kao gospodari imanja u srednjovjekovnoj Slavoniji i zapadnoj Ugarskoj svoje kmetove premjestili zbog turske opasnosti na sjeverozapadna vlastelinstva. U istom poglavlju gdje se govori o reformaciji i protureformaciji spominju se također Hrvati kao postojani katolici (160). Nakon toga u povijesnom dijelu gotovo i nema spomena o Hrvatima sve do 20-ih godina XX. st. kad se govori o nastajanju pokrajine Gradišće i određivanju njezinih istočnih granica prema Mađarskoj (199).

Međutim, treba istaknuti da se najviše podataka o Hrvatima nalazi u VI. poglavlju gdje se govori o stanovništvu Gradišća i narodnim manjinama među kojima su posebno obrađeni Hrvati, Mađari i Romi (Cigani). Hrvatska narodna skupina

(Die kroatische Volksgruppe) obrađena je ovdje u cjelovitu, ali kratku pregledu od doseljenja do 1945. godine (str. 248—253). Tu su podaci o jeziku, vjeri, literaturi, kulturi, političkim nastojanjima, ali i o teškoćama na koje su Hrvati naišli nakon dolaska nacista 1938, odnosno zabrane tjednika »Hrvatskih novina« 1942. O razdoblju nakon 1945. gotovo da i nema podataka, osim tvrdnje da im je daljnji opstanak zajamčen Državnim ugovorom iz 1955. i posebnim Zakonom o manjinskim skupinama iz 1976. godine.

Na kraju knjige, u VIII. poglavlju koje je posvećeno *Duhovnom životu i kulturi* postoji jedan manji odlomak (305) koji prilikom opisa znanosti i književnosti Gradišća ističe da su Hrvati već od doseljenja u 16. st. imali na ovom prostoru »živu kulturnu djelatnost«. Spominju se neke istaknute ličnosti od Josipa Ficka do Mate Karalla i poznatog gradišćanskohrvatskog pjesnika Mate Miloradića.

U spomenutim kronološkim tablicama navedeni su samo najvažniji podaci, nema ništa o nacionalnim manjinama, pa ni o Hrvatima, a među upotrijebljenom literaturom iz Hrvatske zastupljen je samo Mate Ujević koji je još 1934. napisao knjižicu o Gradišćanskim Hrvatima, te knjiga Gradišćanski Hrvati koja je objavljena 1973. u Zagrebu. Međutim, gradišćanski autori koji su objavljivali radove na njemačkom jeziku mnogo su bolje zastupljeni, osobito npr. Seedoch, Tobler, Schlag, Benčić, Probst pa i bivši austrijski kancelar Fred Sinovatz. Među onima koje autor ističe u predgovoru, koji su pripomogli u uređivanju rukopisa ove knjige, nalaze se i spomenuti historičari: Johann Seedoch i Felix Tobler.

Usprkos nekim nedorečenostima u vezi s Hrvatima u Gradišću, koje smo uglavnom naveli, a koje se više odnose na količinu nego na kakvoću teksta, autor je dao dobar pregled zbivanja, izdvojio ono najbitnije u životu naroda ovoga područja za vrijeme dok nije postojala zemlja Gradišće i njezina autonomija. Dao je osmišljeno osnovne procese razvoja i najvažnija obavještenja koja dosada nismo imali u jednoj knjizi poput ove. Zbog toga možemo zaključiti da je dr. Ernst uspio dati informativan i dosta objektivan priručnik o lokalnoj povijesti zapadne Ugarske, koja od 1921. živi kao savezna zemlja Gradišće-Burgenland.

Dragutin Pavličević

IMRE BOBA, NOVI POGLED NA POVIJEST MORAVIE. Preispitivanje povijesnih izvora o Moravskoj, Rastislavu, Sventopolku i Sv. Braći Ćirilu i Metodu, Crkva u svijetu, Split 1986, 167 str. (s engleskog preveo i priredio Ante Miličić)

Kontroverzna knjiga I. Bobe, profesora na University of Washington, objavljena je u engleskom originalu u Haagu 1971. pod naslovom *Moravia's History Reconsidered. A Reinterpretation of Medieval Sources*. Iako se, dakle, prevodi s izvjesnim zakašnjenjem i nakon objavljenih brojnih osporavanja, ipak će, očekujem, privući dosta pažnje.

Osnovna je teza autora da se Velika Moravska ili, kako je on dosljedno naziva, Moravia, nije nalazila tamo gdje smo je naviknuti tražiti, već južno od Dunava, sa središtem u Srijemskoj Mitrovici. U skladu s time, Konstantin i Metod nisu započeli širenje svog pisma sjeverno od Dunava, u današnjim čehoslovačkim krajevima, već upravo u našim zemljama. Napokon, tradicija o Svetopeleku i njegovu južnoslavenskom kraljevstvu, sačuvana kod Dukljanina, odgovarala bi stvarnoj situaciji: taj je vladar, naime, vladao od Jadrana do Vitave, Labe i Visle.

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

HISTORIJSKI ZBORNİK GOD. XL (1) str. 1—470, Zagreb 1987.

IZDAVAČ: Savez povijesnih društava Hrvatske

REDAKCIJSKI ODBOR

Mirjana GROSS, Zagreb
Ivan KAMPUS, Zagreb
Tomislav RAUKAR, Zagreb
Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Ivan KAMPUS

LEKTOR I KOREKTOR

Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:

Savez povijesnih društava Hrvatske
Zagreb, Filozofski fakultet, Ul. Đure Salaja 3

Časopis izlazi jednom godišnje

Narudžbe šalžite na adresu:

Savez povijesnih društava Hrvatske, Zagreb, Krčka 1

Cijena ovog broja iznosi 5000 din.

Izdavanje časopisa sufinancira

Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SRH

Tisak Štamparskog zavoda »Ognjen Prica« u Zagrebu — travanj 1988.